

Koninklijke Commissie voor Geschiedenis

Jaarverslag 2003

De Commissie heeft vergaderd op 22 februari, 28 juni, 11 oktober en 6 december. Haar Bureau kwam op dezelfde data bijeen.

De Commissie werd dit jaar beproefd door het overlijden op 13 december 2003 van een van haar leden, onze confrater Carlos Wyffels, toegelaten tot het emeritaat op 15 mei 1997. Als algemeen rijksarchivaris werd hij op 6 maart 1971 gekozen tot plaatsvervangend lid van onze commissie. Op 1 april van 1976 werd hij lid. Van 28 april 1979 tot 20 juni 1981 vervulde hij met uiterste toewijding de functie van secretaris-penningmeester. Hij heeft talrijke belangrijke werken in onze collecties gepubliceerd, waaronder de oudste rekeningen van de stad Brugge (1280-1319).

De Commissie vernam ook het overlijden van een wetenschappelijk medewerkster, mevrouw Fabienne Mariën, op 19 december 2003.

Tijdens de vergadering van 11 oktober werd de heer Herman Van Goethem, doctor in de rechten en licentiaat geschiedenis (nieuwste tijd), hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen, gekozen ter vervanging van onze betreurde confrater, Adriaan-E. Verhulst.

Trouw aan de zending die haar sedert haar oprichting in 1834 werd toevertrouwd, legt de Commissie zich toe op de publicatie van onuitgegeven teksten met betrekking tot de nationale geschiedenis die in België of in het buitenland worden bewaard. Deze teksten worden uitgegeven in haar *Handelingen* en in haar reeksen publicaties (Verzameling in-4°, in-8°, Verzameling van de Akten der Belgische Vorsten, Documenten betreffende het Internationaal Statuut van België sinds 1830, Bronnen betreffende de geschiedenis van België tijdens de Tweede Wereldoorlog, Werkinstrumenten enz.). Op dit ogenblik omvatten deze verzamelingen meer dan 220 titels, slaande op alle tijdvakken van de geschiedenis. De catalogus wordt regelmatig bijgewerkt op de website van de Commissie (www.kbr.be/crh-kcg).

Op deze wijze draagt de Commissie bij tot de ontwikkeling van de historische kennis, maar zoals haar publicaties bewijzen, vervult zij ook een rol als gids, soms zelfs als voorloper op het gebied van onderzoek. De bronnen die zij publiceert hebben betrekking op verschillende sectoren en periodes in onze geschiedenis. Hun wetenschappelijk belang krijgt dikwijls een voorbeeldwaarde en wijst onderzoekers hoe gebruik te maken van documenten die tot nu toe onbekend waren of nog niet onderzocht in de voorgestelde zin. Vanwege de overvloed aan historische documenten en het ongelijke belang ervan, en door de budgettaire beperkingen dringt zich een selectie op. Daartoe worden prioriteiten gesteld in functie van de interne criteria van de Commissie: de oorspronkelijkheid, de typologische of documentaire waarde, de quasi ontoegankelijkheid, de zeldzaamheid, de toegevoegde waarde die wordt gehaald uit de expertise van de onderzoeker die een coherent geheel opstelt over een bepaald thema op basis van de verspreide documenten.

Al deze elementen vormen factoren waaraan telkens de vier commissarissen die belast worden met het onderzoek van voorgestelde manuscripten, specifiek aandacht besteden. Zowel Belgische als buitenlandse onderzoekers bieden, meestal vrijwillig, hun medewerking aan. De Commissie ontvangt ook de resultaten van universitaire projecten in haar domein die in partnerschap worden uitgevoerd. Om haar roeping volledig waar te maken, moet de Commissie zelf kwalitatief hoogstaande onderzoeken aanbevelen in de sectoren die haar aanbelangen, meer bepaald daar waar nog lacunes gevuld moeten worden. Op die manier draagt zij bij tot de internationale uitstraling van de Belgische geschiedwetenschap. Voor ondernemingen van een dergelijke omvang die zich uitstrekken over verschillende jaren, wordt een beroep gedaan op de onmisbare samenwerking van onderzoekers die daarvoor vergoed moeten worden. Om financiële redenen wordt hun aantal sterk beperkt. Naast het beroep op partnerschap en mecenaat – een steeds moeilijker zaak – blijven de aan de Commissie toegekende budgettaire middelen onmisbaar voor de voorzetting en het succes van haar onderzoeksresultaten.

Bekommerd om de goede uitvoering van haar taken, kan de Commissie niet onverschillig blijven voor een aantal situaties die zowel haar als de hele wetenschappelijke wereld nadeel berokkenen. Met spijt stelde de Commissie vast dat er in weerwil van de wet binnen de grenzen van de provincie Waals Brabant geen depot van de Rijksarchieven is. Sinds 1998, het jaar waarin de toelatingen werden toegekend, is de voortgang van het dossier bevroren, zonder dat er enige hoop op een oplossing is. De gebruikers worden daardoor nodeloos gedwongen tot dure verplaatsingen wat tijd en geld betreft. Ze raken ontredderd doordat de documenten over verschillende depots verspreid zijn, van Saint-Hubert tot Beveren-Waas, via Brussel en Anderlecht! De Commissie wil dan ook haar bezorgdheid hieromtrent uitdrukken in de vorm van een motie die zij U, Mevrouw de Minister, en andere politieke besluitvormers, wenst aan te bieden. Zij vraagt dat onder deze regering eindelijk een begin wordt gemaakt met de bouw van een depot in de provincie Waals Brabant.

Het overzicht van de lopende en toekomstige activiteiten verduidelijkt de verschillende facetten van de werking van de Commissie.

- **Het deel CLXVIII, 2002, afl. 1-4 van de *Handelingen*** is net van de pers gekomen. Behalve het administratieve gedeelte, bevat het drie artikels, samen goed voor 258 bladzijden.
 - Jean-François Nieuw (Un exemple précoce de répertoire féodal: le livre des fiefs de la châtelainie d'Encre (nord de la France, ca. 1245) publiceert een tot nu toe onbekend en uitzonderlijk fragment dat bewaard wordt in de Archives Nationales te Parijs. In een substantiële inleiding geeft de auteur een echte monografie over het betreffende grondgebied. Hij gaat daarbij ook nader in op problemen in verband met de terminologie en met de "feodale statistiek". Daardoor overschrijdt zijn studie in verregaande mate de regionale verankering van zijn werk.
 - Rob Weckx (*De Diestse schepenakten van 1265 tot 1306, toebehorend aan het Stadsarchief te Diest*) publiceert vijftien negentig akten, alle opgesteld in het Latijn, buiten een geschrift in Middelnederlands. Dit homogene dossier weerspiegelt het volume en de tamelijk beperkte aard van de activiteit van het schepencollege in een kleine Brabantse stad.
 - Philippe Desmette tenslotte (*La Confrérie du Saint-Nom de Jésus de Soignies en 1581. Ses origines romaines. Ses influences à Flobecq*) levert

een uitgebreide bijdrage aan de studie van een devotie die in volle bloei is kort na het Concilie van Trente.

- Bij de voorbereiding van boekdeel CLXIX, 2003, afl. 1-4 dat op dit ogenblik ter perse is, werd besloten om de band een moderne toets te geven. Ook de typografie van de bladzijden werd gewijzigd met het oog op besparingen.
- De publicatie van belangrijke en volumineuze werken, gepland voor 2003, werd uitgesteld.

Dit is het geval voor het werk van Godfried Croenen, *De oorkonden van de familie Berthout (1212-1425)*, LXXXII-485 bladzijden (Verzameling in-4°). Dit is een voorbeeldig en omvangrijk werk van wedersamenstelling van een uitzonderlijk zeldzaam archief van een hoogadellijke Brabantse familie. Deze belangrijke studie belicht de politieke, economische en sociale geschiedenis van de adel der oude Nederlanden in de Middeleeuwen. De vertraging is meer bepaald te wijten aan twee oorzaken. De hoge wetenschappelijke eisen van de Commissie wat de opstelling van de indices betreft, wat van essentieel belang is om de bronpublicaties te kunnen raadplegen, vertragen heel dikwijls het werk van de onderzoekers die dit werk vrijwillig doen. Daarnaast woog een beslissing van uw voorganger op de publicatiekalender. Minister Picqué zag zich verplicht het budget voor 2003 met 10% te verminderen ten opzichte van het budget voor 2002, terwijl hij ons terzelfder tijd toch feliciteerde met de kwaliteit van ons werk. Wij hopen dat de beschikbare budgetten ons in staat zullen stellen om dit lang verwachte werk in de loop van 2004 aan het publiek aan te bieden.

- Als de financiële middelen het toelaten, zullen ook vier andere werken gepubliceerd worden:
 - Véronique Lambert, *De oorkonden van het Sint-Donatianskapittel te Brugge*;
 - Bryce en Mary Lyon, *The Wardrobe Book of 1296-1297: A Financial and Logistical record of Edward I's 1297 Autumn Campaign in Flanders Against Philip IV of France*;
 - Cl. Bruneel en Cl. De Moreau de Gerbehaye, *Les gradués de la Faculté de médecine de l'ancienne Université de Louvain (XVIe-XVIIIe siècles)* ;
 - Jo Tollebeek, *Writing the Inquisition in Europe and America. The correspondence between Henry Charles Lea and Paul Fredericq (1888-1908)*.
- Andere belangrijke onderzoeken worden voortgezet of afgewerkt. Mevrouw Alla Namazova, hoofd van de moderne afdeling van het Instituut voor Universele Geschiedenis van de Academie van Wetenschappen in Rusland, legt de laatste hand aan haar *Guide des documents relatifs à l'histoire de la Belgique conservés dans les archives des institutions publiques de Russie*, die op meer slaat dan de recent uit Rusland teruggekeerde archieven. Met de waardevolle hulp van mevrouw Françoise Thomas, licentiate economische wetenschappen, licentiate geschiedenis en wetenschappelijk medewerkster bij de Académie royale de Belgique probeert zij tegemoet te komen aan de opmerkingen en voorstellen, geformuleerd door de vier confraters die belast zijn met het toezicht op dit werk.
- Dhr. Alain Marchandise, bevoegd verklaard navorser van FNRS aan de Université de Liège, legt de laatste hand aan de publicatie van het cartularium van de abdij van Aulne.
- Professor Alain Dierkens (Université libre de Bruxelles) leidt de publicatie van de akten van de graven van Leuven en de hertogen van Brabant (tot 1190). Het manuscript moet naar verluidt klaar zijn tegen het einde van dit jaar of begin 2005.
- De Commissie is verder principieel akkoord gegaan met het voorstel van dhr. Alfred Minke, professor aan de Université catholique de Louvain en rijksarchivaris in

Eupen, om een anoniem manuscript uit te geven dat waarschijnlijk geschreven is door een dorpsnotabele, met als titel *Annales gallo-limbourgeoises, 1794-1814*. Dit is een interessante bron voor de geschiedenis van de mentaliteit in onze streken op het einde van de 18de, begin 19de eeuw. De tekst, die niet verstoken is van filosofische beschouwingen over de toenmalige tegenspoed, illustreert onder andere de manier waarop grote internationale gebeurtenissen worden waargenomen op het regionale vlak. Het werk werd beloofd voor het einde van dit jaar.

- Over andere ambitieuze projecten wordt nog onderhandeld. Zo zijn de onderhandelingen tussen de Commissie en dhr. Philippe Raxhon (Université de Liège) in een vergevorderd stadium. Deze laatste is de woordvoerder van de deskundige historici van de “Parlementaire onderzoekscmissie met betrekking tot de dood van de Kongoleze Eerste Minister Patrice Lumumba”. Met toestemming en op de voorwaarden die al werden bepaald door de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, alsook met respect voor de auteursrechten van de documenten, wordt de publicatie gepland van een geheel van stukken over de Belgisch-Congoleze betrekkingen. De inhoud zal verder gaan dan het specifieke probleem van de dood van Patrice Lumumba. De onderneming wordt natuurlijk uitgevoerd volgens de wetenschappelijke eisen bij de behandeling van documenten met een nog altijd “gevoelige” inhoud. De uitvoering van dit project is onder andere ondergeschikt aan het verkrijgen van de noodzakelijke toestemmingen van de talrijke rechthebbenden, wat waarschijnlijk zwaar zal wegen op de uitvoeringskalender.
- Bewust van de stijgende publicatiekosten, waakt de Commissie erover dat de haar toegekende subsidie zo goed mogelijk gebruikt wordt. Daarnaast maakt ze gebruik van alle gunstige gelegenheden voor wetenschappelijke samenwerking, en let ze op mogelijkheden om de kosten te delen, bijvoorbeeld door middel van een copublicatie of een subsidie. Deze oplossing overweegt de Commissie voor de publicatie van het omvangrijke werk van de dames Nicole Haesenne-Peremans en Nicole Caulier-Mathy (Université de Liège): *Journal* (jaren 1830 en 1855-1180) van baron Michel-Edmond de Selys-Longchamps, senator, natuurwetenschapper en academielid. Dit document geeft ons informatie over het politieke, economische, sociale, religieuze en wetenschappelijke leven in de XIXe eeuw.
- Regelmatig buigt de Commissie zich over de vraag wat de meest geschikte vorm is voor haar publicaties, op papier of in digitale vorm. Telkens wordt daarbij natuurlijk rekening gehouden met het financiële aspect, maar ook met de toegevoegde waarde ten opzichte van de traditionele vorm. Zo wordt gewerkt aan een overeenkomst met het AMSAB (Instituut voor sociale geschiedenis) van Gent om de verslagen van het Bureau en de Algemene Raad van de Belgische Werkliedenpartij (1894-1940) op Cd-rom uit te brengen. Vooraf moet onze partner evenwel het juridische probleem oplossen met betrekking tot de eigendomsrechten van de originele documenten.
- Wat elektronische publicaties betreft, herinneren wij aan de internationaal erkende prestigieuze editie van de *Thesaurus diplomaticus* (gewoonlijke Nieuwe Wauters genoemd), die in 1999 verscheen. Dit gedigitaliseerde repertorium van in Belgische en buitenlandse archiefdepots bewaarde charters met betrekking tot de oude Zuidelijke Nederlanden, vervolledigt en vernieuwt heel en al de inhoud van de oude versie uit de negentiende eeuw. Ze is de vrucht van een samenwerking met het Nationaal Comité van het Middeleeuws-Latijnse woordenboek, met dhr. Paul Tombeur, emeritus professor van de Université catholique de Louvain, en onze confrater Walter Prevenier, emeritus professor van de Universiteit Gent. De huidige doelstelling is de depoullering tot het jaar 1250 verder te zetten. Dhr. Philippe

Demonty, wetenschappelijk medewerker van de Commissie, leidt de opzoekingen onder haar toezicht. Het documentaire gedeelte telt thans 17.087 analyses, en de bibliografie bij de notities 3.423 titels.

- Mevrouw Godelieve De Mey werkt onder leiding van onze consoror Thérèse de Hemptinne, verder aan de Akten van Diederik van den Elzas, graaf van Vlaanderen (1168-1177). Twee delen verschenen reeds op initiatief van deze laatste en van onze confrater Adriaan-E. Verhulst (+).
- Om de toegang te vergemakkelijken tot bepaalde publicaties die nog geen index hebben, is de Commissie van plan deze te voorzien van tabellen van personen- en plaatsnamen. Ze heeft daarvoor gebruik kunnen maken van een toelage van de stad Brugge en de provincie West-Vlaanderen om een index te maken van de rekeningen van de stad Brugge (1302-1319). Dit werk nadert zijn voltooiing en werd toevertrouwd aan mevr. Katrien Vandewoude. Dhr. Stijn Meersseman heeft een index gemaakt bij de *Recueil de documents de l'industrie drapière en Flandre*. Dit manuscript moet op dit ogenblik worden voorgelegd aan vier commissarissen alvorens het naar de drukker gaat. Dhr. Wim Blockmans heeft aangekondigd een index te zullen opstellen op de *Handelingen van de Leden en van de Staten van Vlaanderen (1419-1467)*.
- Met instemming van de Commissie heeft dhr. Erik Van Mingroot, emeritus Professor van de Katholieke Universiteit Leuven, besloten de akten van de bisschoppen van Kamerijk (tot 1300) volgens andere normen uit te geven.

Op Europees vlak is de Commissie geassocieerd met een groots opgevatte onderneming, de *Monumenta Paleographica Medii Aevi*, gepatroneerd door de Union Académique Internationale. Samen met de twee Koninklijke Academies van België heeft de Commissie opdracht gekregen verschillende teksten uit te geven in een *Series Belgica*.

Onze ondervoorzitter, Ludo Milis, draagt zoals in het verleden, samen met mevr. Véronique Lambert, bij tot de voortgang van het *Repertorium Fontium Historiae Medii Aevi* (Nieuwe Potthast).

